

Dominik Héjj

Od partii narodowo-radykalnej do partii ludowej – ewolucja partii Jobbik w węgierskim systemie partyjnym (2003–2016)

SŁOWA KLUCZOWE:

Jobbik, system partyjny Węgier, Gábor Vona, Fidesz, radykalizm

STUDIA I ANALIZY

Celem artykułu jest zwięźle przedstawienie ewolucji partii *Jobbik*, *Magyarországért Mozgalom* (pol. Jobbik, Ruch na Rzecz Lepszych Węgier, występuje pod skrótową nazwą Jobbik) w latach 2003–2016, to jest od momentu podpisania deklaracji założycielskiej (24 października 2003 roku) aż do Kongresu Wyborczego, który odbył się 29 maja 2016 roku. W jego czasie, zaakceptowano strategię przekształcenia ugrupowania w „rzeczywistą partię ludową”¹.

Główne pytania badawcze, na które chciałem w niniejszym artykule odpowiedzieć brzmią:

- 1) Jaka jest rola Jobbiku w systemie politycznym Węgier?;
- 2) Jakie czynniki sprzyjały przejściu partii Jobbik z pozycji „outsidera” do głównego nurtu politycznego?
- 3) Jakie są przyczyny popularności Jobbiku na scenie politycznej Węgier?

W artykule zastosowano głównie funkcjonalno-strukturalne podejście metodologiczne². Wybrałem również analizę systemową. Przedmiotem zainteresowania jest rola partii Jobbik w pewnej całości, systemu powiązań, jakim jest system partyjny Węgier.

¹ Węg. *valódi néppárt*.

² K. von Beyme, *Współczesne teorie polityczne*, Warszawa 2005, s. 108–119.

Geneza partii Jobbik

Jobbik stanowi ugrupowanie polityczne powstałe 2 października 2003 roku. Było ono odpowiedzią na istniejące niezadowolenie młodych ludzi z ówczesnej sytuacji politycznej, będącej efektem przegranych przez prawicę wyborów parlamentarnych w roku 2002. Jobbik był efektem przekształcenia podmiotu, który został powołany w 1999 roku pod nazwą Wspólnoty Młodzieży Prawicowej (węg. *Jobboldali Ifjúsági Közösség*, skr. JIK). Została ona powołana przez studentów, a jej celem było umożliwienie współpracy środowisku młodzieży o poglądach narodowych³, a także utworzenie organizacji niezależnej politycznie, do której ludzie przystępowaliby chętniej, aniżeli do organizacji młodzieżowych funkcjonujących przy partiach. Ze względu na rolę tego podmiotu, zasadne jest związane wyłożenie działalności przywołanej organizacji.

W maju 1998 roku⁴ w wyborach parlamentarnych zwycięstwo odniosła koalicja Fideszu i Węgierskiego Forum Demokratycznego (MDF). Uzyskała ona 165 mandatów na 386 możliwych, tj. zaledwie o 7 więcej, aniżeli lewicowo-liberalny blok MSZP-SZDSZ⁵. W związku z powyższym, konieczne było poszukiwanie trzeciego koalicjanta, którym została Niezależna Partia Drobnych Rolników-Właścicieli (FKgP). Duży sukces odniosła również Węgierska Partia Życia i Sprawiedliwości (MIÉP). Dysponując 14 mandatami stała się języczkiem u wagi na węgierskiej scenie politycznej. Nie będąc członkiem koalicji, wielokrotnie ją wspierała. Wśród części młodzieży pojawiła się chęć utworzenia pewnego forum, umożliwiającego wymianę myśli i konsolidację osób podzielających poglądy prawicowe i narodowe. W związku z tym, grupa około 50 osób założyła Wspólnotę Młodzieży Prawicowej. Wśród inicjatorów należy wyszczególnić następujące nazwiska: Dávid Kovács, student historii, Gábor Vona⁶, student historii i psychologii, Ervin Nagy, student filozofii, Gábor Szábó, student historii oraz Előd Novák, który do końca roku 2003 był szefem młodzieżówki partii MIÉP. Wszyscy studiowali na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu im. Loránda Eötvösa w Budapeszcie (ELTE). Warto w tym miejscu nadmienić, że także na ELTE, ale w kolegium prawnym im. Istvána Bibó, powołano w roku 1988 Fidesz.

³ *A kezdetek: A Jobbik megalakulása*, <https://jobbik.hu/jobbikrol/kezdetek-jobbik-megalakulasa> (dostęp: 30.06.2016).

⁴ Na scenie politycznej powstały dwa polityczne bloki, od tego momentu mieliśmy na Węgrzech do czynienia z systemem bipolarnym.

⁵ Węgierska Partia Socjalistyczna – Stowarzyszenie Wolnych Demokratów.

⁶ Właśc. Gábor Zázrivecz.

Jak zapisano w deklaracji JIK, jej celem było to, by „komuniści nigdy więcej nie powrócili, a Fidesz mógł dalej rządzić”⁷. Postulat oczyszczenia polityki z postkomunistów stanie się niebawem jednym z głównych celów politycznych partii Jobbik.

Powołanie JIK, spotkało się z pewną krytyką ze strony innych ugrupowań prawicowych. Gdyby w roku 1999 istniała taka partia narodowa, która autentycznie umiałaby zebrać młodzież, to wówczas Jobbik nigdy by nie powstał albo nie odniósłby takiego sukcesu⁸. Istotne jest zastrzeżenie, że od początku istnienia JIK jego liderzy chcieli, by docelowo odgrywał on polityczną rolę, która szczególnie uwidoczniła się po przegranych przez blok prawicowy wyborach w 2002 roku⁹.

Pewien cenzus, katalizator decyzji o założeniu partii politycznej, stanowią przywołane już wybory w roku 2002. Po pierwsze uświadomiono sobie, że współpraca z Fidesz nie będzie możliwa, po drugie zaś, że MIÉP ostatecznie okazuje się podmiotem niewydolnym. Pomiędzy dwoma turami, przeszło 600 działaczy Jobbik pracowało w różnych punktach kraju, pomagając w kampanii. Jak wspomina tę współpracę G. Vona: „zimnym prysznicem było to, że po rywalizacji wyborczej, za pomoc nikt nawet słowa nie powiedział”. Pytanie dziennikarza – „ani od Fideszu, ani Viktora Orbana bądź z kręgu najbliższego jego otoczenia?” – „Od nikogo. (...) Kiedy nas potrzebowali, do tego czasu regularnie dzwonili”¹⁰.

Z kolei liderzy Partii Na Rzecz Życia i Sprawiedliwości, z chwilą podpisania memorandum 6 partii politycznych o przystąpieniu do Unii Europejskiej, zrezygnowali z fundamentalnego stanowiska do UE, tzn. jej odrzucenia. Zostało to wykorzystane przez Fidesz. Uległa zatarciu bowiem różnica pomiędzy obydwoma partiami. Przepływ wyborców szacowany był na 500–600 tysięcy osób, które zamiast MIÉP wsparły Fidesz¹¹. Niewielu ludziło się, że prawica utrzyma władzę. Celem minimalnym był rząd Fideszu wspierany przez MIÉP¹².

Kierownictwo *Jobboldali Ifjúsági Közösség* 10 lipca 2003 roku, podjęło decyzję o utworzeniu partii politycznej, jednocześnie wskazując na funkcję lidera ugrupowania Dávida Kovácsa. Sam JIK, kierowany przez Ervina

⁷ Jobbik Magyarorszáért Mozgalom, *Jobbik nemzedék – dokumentumfilm a Jobbikról* – film dokumentalny o partii Jobbik, <https://vimeo.com/10279639> (dostęp: 30.06.2016).

⁸ G. Koltay, „*Adjatok egy jobbik világot*”. *Beszélgetések a Jobbik Magyarorszáért Mozgalomról*, Budapest 2003, s. 28–29.

⁹ Tamże, s. 219.

¹⁰ G. Koltay, „*Adjatok egy jobbik világot*”..., s. 223.

¹¹ Tamże, s. 32–33. Obecnie, przepływ Jobbik-Fidesz wynosi 800 000 osób.

¹² G. Koltay, „*Adjatok egy jobbik világot*”..., s. 222.

Nagya, miał być samodzielnym bytem politycznym. Trzy miesiące później, 2 października 2003, odbyło się posiedzenie założycielskie partii, w którym udział brało 14 osób-założycieli. Podtrzymano decyzję o wyborze Kovácsa na pierwszego przewodniczącego partii. Wiceprzewodniczącymi zostali: Gábor Vona oraz Ervin Nagy. 21 października 2003 do Jobbik dołączyło kilku znaczących polityków partii MIÉP, w tym były jej wiceprzewodniczący – Zoltán Balczó. Ostatecznie, 24 października 2003, doszło do uroczystego zainaugurowania funkcjonowania partii, a także podpisania deklaracji założycielskiej Ruchu na Rzecz Lepszych Węgier – Jobbik. Także tego dnia ostatecznie ukształtowało się kierownictwo partii. Przewodniczący: Dávid Kovács, wiceprzewodniczący: Gábor Vona, Zoltán Balczó, Tamás Molnár (były członek MIÉP) oraz András Tasnádi. Ervin Nagy został wybrany przewodniczącym Rady Krajowej Jobbik. Formalności dopełniła rejestracja ugrupowania przez sąd w Budapeszcie w dniu 28 października 2003 roku¹³.

Logotyp partii stylizowany jest na żaglowiec dwumasztowy, którego masztem jest podwójny krzyż, zaś żaglem węgierskie barwy narodowe – czerwony, biały i zielony. Jego symbolikę interpretować należy w taki sposób, że maszt to alegoria historycznej tradycji, dziedzictwa, budowanego przez wspólnoty (rodziny, organizacje, miasta, kościoły, a także sam naród). Jeżeli uda się go razem zbudować i będzie on silny to wiatr historii tchnie w żagle, a naród węgierski będzie mógł szybko się rozwijać i z dumą postrzegać swoją przyszłość¹⁴.

Rysunek 1. Logotyp partii Jobbik

Źródło: <https://jobbik.hu/image/1395/1728> [dostęp: 5.11.2016].

Jobbik pełen jest symboliki, wykorzystywanej niejednokrotnie w retoryce. Otóż pierwszy lider partii, Dávid Kovács urodził się 15 marca 1976 roku. Tego dnia na Węgrzech obchodzone jest święto narodowe dla uczczenia walki o wolność w Wiosnie Ludów w latach 1848–1849. Z kolei obecny lider, Gábor Vona, urodził się 20 sierpnia 1979 roku.

¹³ Por. Z. Ripp, *A parlamentáris demokrácia (1989–2010. A többpártrendszer létrejött és a pártrendszer változásai (1989–2010)*, [w:] I. Vida (red.), *Magyarországi politikai pártok lexikona 1846–2010*, Budapest 2011, s. 378–379.

¹⁴ Por. *Kiskaté*, <https://jobbik.hu/jobbirol/kiskate> (dostęp: 30.06.2016).

Ta data urodzin także nie jest przypadkowa. Podobnie jak 15 marca, ten dzień na Węgrzech jest świętem narodowym. 20 sierpnia czczony jest pierwszy król Węgier – święty Stefan. W datach urodzenia liderów partii, zawarta była zatem symbolika. Z językoznawczego punktu widzenia, rdzeń nazwy ugrupowania stanowi „jobb”, lepszy, stopień wyższy od przymiotnika „dobry”, węg. *jó*. Z kolei „*szent Jobb*” to nazwa „świętej prawicy”, relikwii ręki Króla Stefana.

Podstawowym założeniem partii było wybudowanie mostu pomiędzy politykami a wyborcami¹⁵, powołanie nowej strefy narodowych organizacji, która poprzez bezpośredni i częsty kontakt z wyborcami, będzie mogła wykorzystać swój potencjał. „Naszym głównym celem [pisze Jobbik na swojej stronie – D.H.], było to, żeby po przegranej partii MIÉP [w wyborach parlamentarnych – D.H.] oraz jej degradacji i marginalizacji, pracodawcy wyborcy reprezentujący poglądy radykalne znaleźli realną alternatywę”¹⁶. Warto zaznaczyć, że w roku 2002 w pierwszej turze na partię zagłosowało 245 326 osób, zaś cztery lata wcześniej – 248 825. Oczywiście w głoszonych poglądach MIÉP plasował się po prawej, skrajnej stronie sceny politycznej. Jednakowoż partia Istvána Csurki kreowała politykę opartą na dwóch elementach – teorie spisków oraz otwarty antysemityzm, co dla części „młodych prawych” było nie do zaakceptowania. W związku z powyższym, powstanie Jobbiku mogło wypełnić wspomnianą lukę¹⁷. To również tłumaczy wspólny start Jobbiku i MIÉP, pn. MIÉP JOBBIK a Harmadik Út (pol. trzecia droga) w wyborach parlamentarnych w 2006 roku.

Postulaty wysunięte w deklaracji programowej oraz zawarty w niej polityczny manifest są wciąż obowiązującymi wykładnikami interpretacyjnymi ugrupowania, podobnie jak tezy stawiane przez młodzieżową organizację Jobbik. Jak samo identyfikowało się ugrupowanie, co proponowało potencjalnym wyborcom? Rozpocznę od odpowiedzi na pierwsze pytanie – w trzystronicowym tekście trzykrotnie wyfluszczone kwestie autoidentyfikowania partii. Odnoszą się do tego następujące cytaty¹⁸: a) „Celem Ruchu na Rzecz Lepszych Węgier Jobbik jest przeprowadzenie całości-

¹⁵ Ten cel został uwypuklony ponownie w czasie kongresu w maju 2016 roku, kiedy to powstało nowe hasło „budujemy mosty”.

¹⁶ *A kezdetek: A Jobbik megalakulása*, <https://jobbik.hu/jobbikrol/kezdetek-jobbik-megalakulasa> (dostęp: 30.06.2016).

¹⁷ Por. A. Bíró Nagy, D. Róna, *Tudatos radikalizmus. A Jobbik Útja parlamentbe 2003–2010*, [w:] A. Láncki (red.), *Nemzet és radikalizmus. Egy új pártcsalád felemelkedése*, Budapest 2011, s. 244.

¹⁸ Jobbik Magyarorszáért Mozgalom, *Alapító Nyilatkozat*, <https://jobbik.hu/jobbikrol/alapito-nyilatkozat> (dostęp: 30.06.2016).

wej zmiany systemowej oraz stworzenia społeczeństwa bardziej sprawiedliwego, aniżeli dzisiaj”, b) „Ruch na Rzecz Lepszych Węgier Jobbik jest narodowo-katolicką partią, opartą na wartościach konserwatywnych, posługującą się radykalnymi metodami działania” oraz c) „Programem Ruchu na Rzecz Lepszych Węgier Jobbik jest reprezentowanie narodu jako całości”.

Założyciele podkreślali, że państwo węgierskie winno być budowane w oparciu o wiarę katolicką, nauczanie Chrystusa, wiarę, którą należy odbudować, a także że tożsamość narodowa i chrześcijaństwo to dwa, nierozłączne pojęcia. „Ruch na Rzecz Lepszych Węgier Jobbik’ to partia narodowa, u której podstaw politycznych leży interes oraz wartości narodowe. Dlatego sprzeciwiamy się otwartym dążeniom do wyeliminowania narodu jako podstawowej wspólnoty życia ludzkiego”. Jednocześnie „obywatelska i socjalistyczna wizja coraz mniej się od siebie różnią”, a „przed naszymi oczyma tworzy się system unipolarny system dwupartyjny, stanowiący z perspektywy przyszłości narodu poważne zagrożenie”.

Jobbik od początku określany jest mianem „partii radykalnej”. W deklaracji zapisano, iż „Ruch na Rzecz Lepszych Węgier Jobbik” zważywszy na metody działania, jest organizacją radykalną, ponieważ celem naszej działalności politycznej jest znajdowanie rzeczywistych rozwiązań dla prawdziwych problemów¹⁹. W sentencji powyższej dostrzec można wy tłumaczenie stosowania terminu „radykalny” przez partię Jobbik, które w żaden sposób nie jest tożsame z jego stosowaniem w literaturze przedmiotu, w której podnosi się między innymi sposób budowania dyskursu przeciwko wrogom Węgier – głównie narodowości Romskiej.

Przełomowy rok 2006

Głównym zadaniem Jobbiku było rozbudowywanie sieci lokalnych organizacji, stanowiących w przyszłości zaplecze polityczne silnej partii politycznej. Choć wyборы parlamentarne w 2006 roku nie przyniosły ugrupowaniu miejsca w parlamencie, to rok ten był z punktu widzenia rozpoznawalności Jobbiku bardzo istotny.

Największy po 1989 roku kryzys polityczny i społeczny był *de facto* początkiem istnienia Jobbiku w świadomości społecznej. Otóż w połowie września do mediów wyciekło przemówienie Ferenca Gyurcsány’a, które wygłosił 26 maja 2006 roku, tj. na miesiąc po wyborach, w czasie zamknię-

¹⁹ Tamże.

tego posiedzenia frakcji MSZP w Balatonószöd. Wskazywał on na to, że partia okłamywała obywateli wobec faktycznej sytuacji państwa. Ujawniał kulisy taktyki wyborczej partii, w końcu mówił o Węgrzech *per* „kurewski kraj”, a także przyznał, że wyjścia z powyższej sytuacji nie ma, jak dodał „spieprzyliśmy” i trzeba będzie teraz wprowadzić głębokie reformy. Całe przemówienie utrzymane było w konwencji obudzenia działaczy z letargu i uprzytomnienia powagi sytuacji. Ukryto faktyczną sytuację, by zmienić ją po wygranych wyborach. Moment wycieku przemówienia zainicjował trwające na ulicach Budapesztu kilkudniowe zamieszki, głównie na placu Wolności, przed budynkiem węgierskiej telewizji, w których zostało rannych kilkadziesiąt osób, tak po stronie protestujących, jak i służb porządkowych. W literaturze przedmiotu moment ten określa się początkiem kryzysu węgierskiej demokracji.

W protestach masowy udział brali zwolennicy partii radykalnych, a flagi Árpádów²⁰ powiewały w tłumie. W tym roku Gábor Vona został nowym przewodniczącym. „Jesień 2006 roku była nam potrzebna, wielu wówczas się obudziło”, mówił o tych wydarzeniach lider partii²¹. Wówczas na popularności zyskały portale internetowe prezentujące radykalne treści, a także inne organizacje.

To właśnie od jesieni 2006 roku zaczęły powstawać lokalne struktury – mniej więcej 2–3 miesięcznie. Jobbik zagościł zatem na stałe w *mainstreamie*, jednakowoż politycznie jeszcze się nie liczył, aczkolwiek odnotować należy niezwykle ważny fakt, związany z wyborami samorządowymi, które odbywały się na Węgrzech 1 października 2006 roku, dwa tygodnie po wyjściu na jaw słów Gyurcsány'a, w trzeciej dzielnicy Budapesztu, w Óbuda, w okręgach nr 1 i 2, podjęto decyzję o wystawieniu wspólnego kandydata szerokiego bloku prawicowego: Fidesz, KDNP, MIÉP, Jobbik i MDF. Zatem *de facto* zrealizowano „wolę Fideszu” o wspólnym starcie „pod jednym sztandarem, w jednym obozie”. *Suma summarum*, István Fejes w okręgu nr 1 zdobył 46,45% i pokonał kandydata MSZP-SZDSZ o 0,17%, to jest 5 głosów, natomiast w okręgu nr 2 Szilvia Laczkó zdobyła dokładnie tyle samo głosów (1203, 39,87%), co kandydat lewicowo-liberalnej koalicji²². W całych wyborach, partie opozycyjne zdobyły 52,62%

²⁰ Historyczna flaga w biało-czerwone pasy.

²¹ Jobbik Magyarorszáért Mozgalom, *Jobbik nemzedék – dokumentumfilm a Jobbikról...*

²² Wyniki wyborów dostępne na: http://www.valasztas.hu/onkval2006/hu/10/10_0.html (dostęp: 30.06.2016). W wyborach zwycięstwo odniosła prawica, która zdobyła 52,62% głosów, MSZP-SZDSZ 37,73%, a inne organizacje 9,65%.

głosów, MSZP-SZDSZ 37,73%, a inne organizacje 9,65%²³. Nie udało się natomiast Fideszowi przejąć władzy w budapesztańskim ratuszu, niewielkim odsetkiem głosów kolejną, na trzecią kadencję wybrany został Gábor Demszky.

Ewolucja Jobbiku w ramach systemu partyjnego Węgier

Zmianę roli w systemie partyjnym partii Jobbik proponowałbym podzielić na następujące fazy: początkową (2003–2006), w której partia próbowała zbudować swoje struktury, drugą, w której wprowadzała do dyskursu publicznego nowe tematy (2006–2009), trzecią (maj 2009–kwiecień 2010) związaną z wznoszącą falą sukcesu po wyborach do Parlamentu Europejskiego oraz czwartą, związaną z obecnością w parlamencie. Wszystkie fazy wzajemnie z siebie wynikają, wskazują na proces rozwoju i rozbudowy partii.

W pierwszej fazie swojego istnienia, którą moglibyśmy wydzielić w okresie od października 2003 do września 2006, Jobbik nie budził się większych emocji. Głównie skupiony był na budowie lokalnych struktur. Należy jednak pamiętać, że we wspomnianym okresie dwukrotnie odbywały się wybory, w roku 2004 do Parlamentu Europejskiego, w którym Jobbik nie brał udziału. Zbojkotował je jako zdeklarowany przeciwnik przystąpienia do Unii Europejskiej. Miały miejsce również wybory parlamentarne w roku 2006, w których drugi raz z rzędu zwyciężyła lewicowo-liberalna koalicja MSZP-SZDSZ. To również pierwsze wybory, w których brał udział Jobbik, który postanowił połączyć swe siły z Partią Życia i Sprawiedliwości Isvána Csurki. 19 grudnia 2005 r. doszło do formalnego rozpoczęcia współpracy i powołania koalicji MIÉP-Jobbik Harmadik Út. Bezpośrednio przed startem liderzy całkowicie wykluczyli możliwość spełnienia woli Fideszu, jaką miał być start „pod jednym sztandarem, w jednym obozie”, opowiedzieli się za samodzielnym startem i zakończeniu „prawdziwej” zmiany systemowej. Pamiętajmy o pewnych niesnaskach pomiędzy obydwoma partiami, które doprowadziły do założenia samodzielnej partii Jobbik, poza tym gros działaczy Jobbiku było wcześniej członkami MIÉP. Koalicja wystawiła łącznie 114 kandydatów w jednomandatowych okręgach wyborczych, z których trzech przeszło do drugiej tury, a także listy w dwudziestu okręgach wyborczych. Uzyskała łącznie 2,2% poparcia.

²³ Wyniki wyborów dostępne na stronach Narodowego Biura Wyborczego: http://www.valasztas.hu/onkval2006/hu/10/10_0.html (dostęp: 9.10.2015).

Druga faza została już przywołana powyżej. Wydarzenia z 2006 roku stanowiły swoisty *casus* funkcjonowania Jobbiku w społecznej świadomości. Od tego momentu możemy mówić o drugiej fazie funkcjonowania partii w systemie partyjnym. Powołanie w 2007 roku Gwardii Węgierskiej (węg. *Magyar Gárda*), motywowane było również (poza zapleczem sił zbrojnych) brakiem zaufania do policji. Nowa organizacja, niejednokrotnie szokująca swoją postawą, stała się przedmiotem zainteresowania mediów. Gábor Vona doskonale wiedział, jak grać wspomnianą kartą. Z jednej strony mieliśmy pomoc dla przeszło setki dzieci z ubogich rodzin, która przeprowadzana była przed świętami Bożego Narodzenia, z drugiej zaś działaniami *Magyar Gárda*. Nie możemy mówić wówczas o roli partii w systemie partyjnym, gdyż był to jeszcze znaczny *outsider*. Zastosowano jednak inną politykę, polegającą na pokazywaniu Węgom, że istnieje podmiot, który jest zatroskany problemami zwykłego człowieka. Zatem Jobbik, za pośrednictwem *Magyar Gárda*, ukazał nierealizowanie przez policję swojego sloganu – „służymy i bronimy” (węg. *szolgálmunk és védiünk*). O ile najpierw akcentowano brutalność, nawołując do całkowitej odnowy tej formacji, o tyle równolegle podnoszono kwestię związaną z niewydolnością służb w sprawie tzw. kwestii cygańskiej, a przede wszystkim przestępstw Romów wobec Węgrów, tzw. *Cigánybűnözés*. Poza przywołanymi kwestiami, Jobbik zajął się pielęgnowaniem pamięci o bohaterach Węgier, o zapomnianych grobach poległych, pomnikach, upomniał się o pamięć o Traktacie z Trianon, domagając się ustanowienia czwartego czerwca dniem pamięci, a także o ofiarach wielkiej klęski wojsk węgierskich nad Donem w czasie II Wojny Światowej w roku 1943.

Wzrastające zainteresowanie mediów stało się jednocześnie wielką, bezpłatną reklamą, na którą otoczenie Jobbiku nie mogłoby sobie pozwolić w normalnych, komercyjnych warunkach. Dzięki nim, wkrótce nie było Węgura, który nie słyszałby o Jobbiku, Stowarzyszeniu czy Gwardii Węgierskiej.

Gwałtowny rozrost struktur miał miejsce w latach 2008–2009, kiedy to ich liczba zwiększyła się o 355% – z 70 do 249. Natomiast tuż przed wyborami do Parlamentu Europejskiego było to już 387 organizacji i 3000 aktywnych członków²⁴. Próg ten określany był przez partię mianem „krytycznego”, tj. takiego, który umożliwiłby osobiste dotarcie komunikatu partii do odbiorcy. Sukces wyborczy z wyborów do Parlamentu Europej-

²⁴ A. Bíró Nagy, D. Róna, *Tudatos radikalizmus...*, s. 246–247, A. Horváth, G. Soós, *Fejezet, pártok és pártrendszer*, [w:] A. Körösnéni (red.), *A magyar politikai rendszer– negyedszázad után*, Budapest 2015, s. 253.

skiego w 2009 roku, przekuł się w ogólnokrajową rozpoznawalność. Przed wyborami parlamentarnymi w kwietniu 2010 roku struktury Jobbiku wynosiły odpowiednio 873 organizacje i 10 600 członków (w tym 8000 aktywnych)²⁵. A w roku 2016 liczebność partii określana była na poziomie 13 100 zrzeszonych członków w ponad 830 organizacjach terenowych. Dla porównania, najliczniejszą partią obecnie jest Fidesz (36 800 członków), na drugim miejscu socjaldemokraci z MSZP (20 000).

Na szczególną uwagę zasługują budowane struktury poza granicami Węgier, w miejscach, w których może przebywać potencjalny elektorat. Tworzone są również „koła przyjaciół/sympatyków” w kolejnych miastach. Dotychczas powstały one w: Londynie, Bristolu, Dublinie, Monachium, Nowym Jorku, Wiedniu czy Zurichu. Zgodnie z założeniami partii, do 2018 roku podobne organizacje mają powstać w każdym z miast Europy Zachodniej, które w znacznej liczbie zamieszkiwane jest przez Węgrów²⁶.

Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku były pierwszym sprawdzianem całościowej polityki partii. Poprzedziły je dziesiątki spotkań, a także publikacja programu wyborczego pt. „Węgry dla Węgrów. Program Jobbik w obronie interesu Węgier dla utworzenia Europy Narodów”²⁷. W państwie, w którym odsetek euroentuzjastów był jednym z najwyższych w Europie, Jobbik zdobył przeszło 420 tysięcy głosów. Program polityczny był *de facto* zaczątkiem programu wyborczego na rok 2010. Poruszał najistotniejsze poruszane przez partię kwestie z rodzimego rynku politycznego. Najpierw wykladał swoją ocenę stanu rzeczy, a następnie deklarował w jednym akapicie, w jaki sposób będzie dbał o wypełnienie tego punktu na forum Parlamentu Europejskiego. w programie znalazła się kwestia postrianońskich Węgier, przestępczości wśród Romów na Węgrzech czy ochrony ziemi. Oczywiście można było uznać, że za wynikiem wyborczym stoi niska, sięgająca 36,28% frekwencja, jednak powtórzenie wyniku trzeciej najsilniejszej partii, niespełna rok później rozwiało wszelkie wątpliwości. W liczbach rzeczywistych, o ile w wyborach do Parlamentu Europejskiego na Jobbik głos oddało 427 773 osób, o tyle w kwietniu 2010 roku uczyniło to 855 436 wyborców, co oznacza przyrost o 199,97%. Jednak osiągnięty rezultat wyrażony

²⁵ Tamże.

²⁶ Por. *Írországban folytatódik a Jobbik Nyugati Építkezése*, http://alfahir.hu/irorszagban_folytatodik_a_jobbik_nyugati_epitkezese (dostęp: 30.06.2016).

²⁷ Program polityczny Jobbik w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku, pt. *Magyarország a magyaroké! A Jobbik programja a magyar érdek védelmében, a Nemzetek Európája megteremtéséért*, <http://kossuthterradio.com/documents/Jobbik-program2009EP.pdf> (dostęp: 30.06.2016).

w procentach był wyższy jedynie o 1,9% (14,77% : 16,67%). Rzecz jasna wynika to z odmiennych metodologii liczenia głosów, frekwencji wyborczej, itp. Jobbik wszedł jednak na stałe do wielkiej polityki, przestał być politycznym outsiderem, marginalizowanym przez inne ugrupowania polityczne, a stał równorzędnym graczem politycznym. Wraz z Jobbikiem do parlamentu krajowego dostały się wszystkie jego postulaty, ich ranga została podniesiona do miana ogólnokrajowej.

Zaniechanie radykalizmu

Głównym problemem Jobbiku było i jest poszerzanie bazy wyborczej. Rywalizacja z Fideszem na większą „radykalność” nie przyniosła skutku. Rywalizacja o tę część elektoratu, powoduje zagrożenie jego utraty w centrum. Stąd też, zgodnie z ostatnimi działaniami partii, ugrupowanie ewoluje „od partii narodowo-radykalnej” do „partii ludowej”. Moglibyśmy zatem mówić, z dużą dozą ostrożności, że „na osi skrajności” Fidesz zamieni się miejscami z Jobbikiem.

W celu lepszego zobrazowania powyższego procesu, warto przywołać hasła wyborcze z lat 2009–2014.

Tabela 1. Hasła programów wyborczych partii Jobbik w latach 2009–2014

Rodzaj wyborów	Rok wyborów	Hasło w języku polskim	Hasło w języku węgierskim
parlamentarne	2010	Radykalna zmiana	Radikális változás
	2014	Nazywamy rzeczy po imieniu. Rozwiązujemy je	Kimondjuk.Megoldjuk
samorządowe	2010	–	–
	2014	Dalej drogą sprawiedliwości	Tovább a tisztesség útját
do Parlamentu Europejskiego	2009	Węgry dla Węgrów	Magyarország a magyarokké!
	2014	Europa Narodów	Nemzetek Európája

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.jobbik.hu (dostęp: 30.06.2017).

Dostrzec można w nich pojęciową ewolucję od haseł radykalnych (2009, 2010) po bardziej koncyliacyjne (2014). Zupełnie inne jest funkcjonowanie przyrostka „radykalizmu” w ramach systemu partyjnego, gdy partia wchodzi do parlamentu. Jobbik kilkakrotnie zmieniał swoją strategię. Obecną rozpoczęto wraz z wyborami w 2014 roku, które stały się

nieoficjalnym początkiem przemiany partii z radykalnej w ludową. Nieoficjalną pod tym względem, że zmiana powyższa nie była zapowiedziana oficjalnie. Taka deklaracja pojawiła się w okolicach wakacji 2015 roku, a dopełniona została w czasie kongresu wyborczego w maju 2016. Jobbik może pozwolić sobie na dokonywanie zmian, ponieważ legitymuje się stałym poparciem politycznym.

Usytuowanie bardziej w centrum sceny politycznej ma być naturalną konsekwencją „zamiany miejsc” z Fideszem, który w wielu aspektach staje się bardziej radykalny od Jobbiku. Mowa na przykład o stosunku do Unii Europejskiej. János Lázár, szef KPRM Viktora Orbána, powiedział w lipcu 2016 roku, że nie mógłby z czystym sumieniem głosować „za” pozostaniem w Unii Europejskiej, gdyby podobne referendum odbyło się na Węgrzech. Mówił to na kilka tygodni po referendum ws. tzw. Brexitu. W tym czasie Gábor Vona powiedział, że wyjście z UE w obecnym czasie nie byłoby dobrym pomysłem, a także, że w UE widzi szansę, jednak trzeba ją reformować w kierunku Europy Narodów, a zatem postulatu, który pojawia się od wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku.

W czasie kongresu, który odbył się w maju 2016 roku, Gábor Vona mówił o konieczności utworzenia bloku konserwatywnego, stanowiącego realną alternatywę wobec Fideszu. Priorytetami mają być demokracja oparta na wartościach, pielęgnacja wartości i interesu narodowego, polityka zagraniczna oparta na trójkącie Niemcy-Rosja-Turcja, a także gospodarka oparta na narodowej ekonomii ekosocjalnej²⁸.

Lider Jobbiku podkreślał, że bezowocna wojna pomiędzy Fidesz a MSZP łączy Węgry w XX wieku, a my żyjemy w XXI wieku. Z tego, dwudziestowiecznego miejsca Jobbik musi poruszyć kraj, musi pokazać ludziom prawdziwą linię podziału, która nie przebiega wzdłuż osi lewica-prawica, ale pomiędzy wiekiem XX i XXI²⁹. Dostrzec można wyraźne przeniesienie ciężaru rywalizacji z powrotem na linię Fidesz-MSZP, nie zaś Fidesz-Jobbik. Jest to duże docenienie socjalistów, którzy także zdaniem MSZP, wykluczyli się z dyskursu. A analizując kanały komunikacji Jobbik to w centrum zainteresowania jest Fidesz, a nie MSZP. Interesujące jest wyznaczenie osi podziału, której wcześniej jeszcze nikt w ten sposób nie zdefiniował. W kwestii zmiany rządów dodał, że „zmiany

²⁸ To termin stworzony przez Jobbik, umożliwiający wyłożenie „filozofii gospodarczej” partii. Jest to zbitka słów wywodzących się z następującej konstatacji: w interesie godnego otoczenia człowieka (eko-), życia godnego człowieka (socjal) oraz interesie Węgrów.

²⁹ Vona Gábor: *A néppártiság nem politikai termék*, http://magyarhirlap.hu/cikk/26321/Vona_Gabor_A_neppartisag_nem_politikai_termek (dostęp: 30.06.2016).

bolą, ale co się nie zmienia, umiera”³⁰, a potrzebę zmian dostrzega sam Viktor Orbán, który zaczyna mówić o polityce bliższej ludziom.

Moment zmiany strategii nie jest przypadkowy. Wybory uzupełniające, które w odbyły się w 2015 roku w dwóch okręgach jednomandatuowych w Veszprém (zwygrało MSZP, Zoltán Kész) i Tapolca (zwygrał Jobbik, Lajos Rig), ukazały szansę na zmianę władzy. Jobbik uzyskał wówczas pierwszy mandat w historii w JOW. Na niespełna dwa lata przed wyborami parlamentarnymi w 2018 roku, pojawiły się dwa nowe hasła partii – „budujemy mosty” (węg. *Hidat építünk!*) oraz „Prawdziwe Konsultacje Narodowe” (węg. *A Valódi Nemzeti Konzultáció*). Zasadne jest zapytanie, pomiędzy kim a kim budowane będą obecnie mosty? Z jednej strony pomiędzy dotychczasowym bardziej radykalnym elektoratem partii, a tym centrowym, z drugiej zaś, i temu służyć mają konsultacje, chodzi o połączenie występujących w społeczeństwie problemów, by poprzez efekt synergii próbować je rozwiązać. Budowa mostów nawiązuje także do deklaracji wyborczej, zgodnie z którą podstawowym założeniem partii było wybudowanie mostu pomiędzy politykami a wyborcami.

Jak zaznaczałem, rywalizacja o bardziej skrajny elektorat może osieierać tę jego część, która sytuuje się w jego centrum. Jobbik będzie próbował połączyć grupy, które jeszcze przed laty wydawały się nie do pogodzenia, radykałów z wyważonymi. Partia chce być platformą konserwatywną, która przeprowadzi Rzeczywiste Konsultacje Narodowe. W czym rzecz? Ich istota nawiązuje do „Konsultacji Narodowych”, które dwukrotnie ogłosił rząd Viktora Orbána. W pierwszym przypadku – konsultacji w sprawie imigracji i terroryzmu (symptomatyczne zestawienie), przekazał każdemu Węgrowi formularz z pytaniami i prośbą o jego odeślanie. Wróciła niespełna 1/3 arkuszy, które posłużyły rządowi do wyrażenia przekonania, że Węgrzy podzielają jego opinie. Jak zaznacza lektor w spocie Jobbiku, „Węgry nie mogą czekać na zmiany do 2018 roku, dlatego Gábor Vona ogłosił Prawdziwe narodowe Konsultacje, w których przedyskutuje z Węgrami najistotniejsze kwestie”³¹. W pierwszym etapie prowadzono rozmowy z lekarzami, pracownikami służby zdrowia nauczycielami i ekspertami, a następnie – z wyborcami oraz potencjalnymi wyborcami.

W spotach Jobbiku pojawiają się trzy hasła: „Prawdziwie Narodowe Konsultacje”, „Prawdziwie Pisanie Programu”, „Prawdziwa Zmiana Rządu”. Ten ostatni element jest tym bardziej interesujący, że zastąpił

³⁰ Tamże.

³¹ Spot wyborczy *Hidat építünk!*, <http://bit.ly/2aGIqQr> (dostęp: 30.06.2016).

termin „Prawdziwej Zmiany Ustrojowej”, sztandarowego postulatu Jobbiku. Konsultacje mają pokazać, że Jobbik troszczy się o szeroki elektorat, głos z offu dodaje te kwestie nie są sprawą partii politycznych, a wspólną. Zatem Jobbik ma jawić się jako partia ponad partyjnymi podziałami, jako lider sceny politycznej, który domaga się konsolidacji ugrupowań we wspólnym celu. Bardzo symptomatyczne są jeszcze dwa elementy tej produkcji. Pierwsza, Gábor Vona podróżuje Volkswagem Multivanem, autem, którego zawsze używa Viktor Orbán (różni się tylko kolorem, Orbán ma brązowego, Vona srebrnego). Pojazd ten obecnie na Węgrzech jest atrybutem władzy. Mocno wyeksponowano rolę posłanki Dóry Dúró, której mąż, dotychczasowy poseł i wiceprzewodniczący Jobbik Előd Novák został *de facto* usunięty z Jobbiku. Stało się to na skutek decyzji Gábora Vony, który w kwietniu, przed kongresem, nie rekomendował Nováka oraz dwóch innych polityków partii, Istvána Szávay'a oraz Istvána Apáti'ego do ubiegania się o funkcję wiceprzewodniczących ugrupowania. Miało być to dopełnienie podjętej wcześniej (maj 2015) deklaracji, jakoby w Jobbiku nie było więcej miejsca dla tych, którzy marzą o romansie z nazizmem³². Wywołało to poważny wewnętrzny spór, w następstwie którego możliwy był nawet rozłam partii. Zażegnano go jednak, potwierdzono przywództwo Vony, a w zarządzie partii znaleźli się politycy, który określić można mianem co najmniej radykalnych.

Z kolei w przytaczanym już spocie wyborczym na jednym ze zdjęć obok Gábora Vony siedzi Sándor Pözsé, założyciel Magyar Gárda, który, ubrany zresztą w mundur tej formacji, pojawił się na okładce programu wyborczego w 2010 roku. W moim przekonaniu, fakt ten najdobitniej dowodzi tego, że postulowana zmiana jest jedynie odmalowaniem fasady, sloganem na rzecz konkretnych korzyści politycznych. Chwytem z zakresu marketingu politycznego, który ma zapewnić poszerzenie bazy wyborczej. Zmiana komunikacyjna ma pozwolić na otwarcie na nowe warstwy społeczne. Za nowymi hasłami nie idzie jednak nowa oferta programowa. Wciąż obowiązującym programem ugrupowania jest ten z 2014, który z kolei w znacznej części bazuje na programie z 2010 roku, pt. „radykalna zmiana”.

Jobbik, według badań *Iránytű Intézet*, jest najpopularniejszą partią drugiego wyboru oraz posiada najmniejszy elektorat negatywny³³.

³² T. Botos, Vona: *Megnyerjük a választásokat, veszünk egy nagy levegőt, és újjáépítjük a hazánkat*, <http://444.hu/2015/05/30/vona-megnyerjuk-a-valasztasokat-veszunk-egy-nagy-levegot-es-ujjaepitjuk-a-hazankat> (dostęp: 30.06.2016).

³³ Sondaż *Iránytű Intézet A másodlagos pártpreferenciák és a pártok abszolút elutasíthatóságának alakulása*, http://iranytuintezet.hu/masodlagos_partpreferenciak_es_partok_abszolut_

Pomiędzy majem a czerwcem 2016, przyrost odsetka chcących oddać głos na Jobbik, gdyby nie głosowali na swoją partię, wzrósł o 5 p.p. (13% wobec 18%). Jednak od lutego do maja 2016, o 3,5 p.p. wzrósł także odsetek wyborców (8,5% wobec 12%), którzy z pewnością na Jobbik nie zagłosują (Fidesz: 26%, socjaliści z MSZP: 23%). Odsetek ten jednak nie przekłada się jednak na realny sukces. Jobbik musi zatem poszukiwać alternatyw, tematów konsolidujących wyborców, bowiem codzienne tematy polityczne, „rozwadniają” jego wyraziste poglądy, a jest to partia młoda, która osiągnęła duży sukces w krótkim czasie i wciąż ma w sobie ogromny potencjał, który w swojej osobie konsoliduje lider Gábor Vona.

Podsumowanie

Celem artykułu było scharakteryzowanie ewolucji partii Jobbik w systemie partyjnym Węgier. Odpowiadając na pierwsze pytanie badawcze: jaka jest rola Jobbiku w systemie politycznym Węgier, stwierdzić trzeba, że odgrywa on w nim istotną rolę, i to już od artykulacji swoich postulatów w roku 2006, późniejszym sukcesie w wyborach do Parlamentu Europejskiego w roku 2009, na dostaniu się do parlamentu krajowego w roku 2010 i 2014 kończąc. Przeszedł przez wszystkie szczeble obecności w tymże, poza jednym, to jest zniknięciem z systemu. Rolę Jobbiku w ramach systemu partyjnego podzielić można według następujących dziewięciu punktów z zastrzeżeniem, że postępująca ewolucja wizerunkowa nie wpływa na zmianę roli partii. Po pierwsze, Jobbik wprowadził do publicznego dyskursu tematy, o których dotychczas się nie mówiło, przede wszystkim kwestii romskiej, a także problematyki Trianon. Wyłożył problemy i wymógł na poszczególnych formacjach politycznych określenia jasnego stanowiska, wobec wspomnianych zagadnień. Po drugie, sprawił, że postulaty, wydawałoby się odosobnionej grupy wyborców, stały się powszechnie dyskutowanymi, po trzecie, dzięki uzyskaniu realnego wpływu na politykę, postulaty powyższe zostały w pewnej części wdrożone w życie, tym samym po czwarte, umożliwił dotychczas wykluczonym wyborcom udział w polityce. Dał im poczucie posiadania reprezentanta na szczeblu krajowym, uprościł politykę jako całość, dzięki jej odpowiedniemu tłumaczeniu, dobrej komunikacji politycznej, ukazaniu, że politycy Jobbik, nie są „oderwanymi” od elektoratu polity-

elutasitottsaganak_alakulasa (dostęp: 30.06.2016). Badanie przeprowadzono w dniach 19–25 maja 2016, metoda badawcza: CATI.

kami, a zwykłymi ludźmi. Punkt ten nie ogranicza się li tylko do procesu politycznego, ale także odnosi się do upomnienia się o kwestie socjalne, organizowanie pomocy, ochrony (Magyar Gárda), mobilizowanie odpowiednich służb do działania w miejscu występowania problemu. Pod tym względem przypomina historycznego „zbója”, który upomina się o los uciśnionych. Po piąte, jego obecność i siła wymogły przebudowę sceny politycznej, zmianę tradycyjnego podziału rywalizacji na lewicę i prawicę, zmusiłby również do podjęcia konkretnych działań sam Fidesz, jak i szerokokorozumiany blok lewicowy, w przypadku którego był on jednym z czynników wpędzających tenże w całkowitą degrengoladę i niemoc, co z kolei sprawiło, że od jesieni 2014 roku (sondaży, w których Jobbik zdobył wyższe poparcie niż socjaliści z MSZP) scena polityczna na Węgrzech ogranicza się do istnienia jedynie prawicy. Jednak dostrzec należy, że trend powyższy, bardzo stopniowo i powolnie, jednak zmienia się, od momentu wycofania się rządu Fidesz-KDNP z zakazu handlu w niedzielę (kwiecień 2016). Inicjatywę referendum przedkładało MSZP, co przełożyło się na wzrost notowań tego ugrupowania i zbliżenie wyników sondażowych do Jobbiku. W odniesieniu do Fideszu, Jobbik (po szóste) wymógł na partii konieczność zmiany strategii wyborczej oraz późniejszej radykalizacji. Dotychczas rywalizacja Fideszu zawężała się do lewicy – MSZP, wcześniej liberałów z SZDSZ. Nawet w 1998 roku, kiedy w wyborach startowało MIÉP, partie nie rywalizowały przeciwko sobie. Po siódme, Jobbik jest jedynym ugrupowaniem mogącym rywalizować z Fidesz, jedynym mogącym stanowić zagrożenie, dla uzyskania przez koalicję rządową większości konstytucyjnej w wyborach na wiosnę 2018 roku. Po ósme, w obecnej kadencji parlamentu rola Jobbiku jeszcze bardziej umocniła się, gdy partia stała się dla Fideszu jedynym partnerem dla utworzenia większości konstytucyjnej. Jego waga w systemie partyjnym wzrosła po przegranych przez Fidesz wyborach w Tapolca. Kilukrotnie jedynie dzięki partii Gábora Vony, Fidesz przeforsował swoje przepisy – na przykład szóstą ustawę zmieniającą konstytucję, która wprowadziła do systemu prawnego Węgier stan zagrożenia terroryzmem (czerwiec 2016). Po dziewiąte, stanowi pewną barierę ochronną wobec partii Fidesz, gdyż sam spędza sen z powiek tak części samych Węgrów, jak i otoczenia międzynarodowego, na przykład Unii Europejskiej. Pod tym względem można określić to dość kolokwialną konstrukcją – lepiej mieć przewidywalnego Orbána w Budapeszcie, niż nieprzewidywalnych skrajnych prawicowców, czy też faszystów, jak niejednokrotnie Zachód nazywa Jobbik.

Udzielając odpowiedzi na drugie pytanie: jakie czynniki sprzyjały przejściu partii Jobbik z pozycji „outsidera” do głównego nurtu politycznego?, wskazać należy, iż przełomowym momentem w działalności partii był kryzys polityczny, mający miejsce na jesieni 2006 roku, w którego konsekwencji partia zaistniała w świadomości społecznej, a zainteresowanie mediów, którym się cieszyła, pozwoliła na sformułowanie apelu politycznego, którego skuteczność potwierdzona została bardzo dobrym, trzecim wynikiem w czasie wyborów do PE w 2009 roku. Jak wskazano powyżej, Jobbik wymógł zajęcie stanowiska wobec tematów określanych dotychczas mianem „tabu”, a także dał reprezentację dotychczas wykluczonym wyborcom. Przywołane elementy umożliwiły mu wejście do „prawdziwej polityki” oraz dalszą ewolucję, która odbywała się w ramach funkcjonowania w Zgromadzeniu Narodowym.

Odpowiadając na pytanie trzecie: jakie są przyczyny popularności Jobbiku na scenie politycznej Węgier?, Jobbik stanowił do roku 2015 bardziej radykalną wersję, rządzącej partii Fidesz. Gromadził zatem tych, którzy uważali, że Fidesz zajmuje nie dość stanowcze stanowisko w kwestii np. migracji. Jednak ewolucja partii Viktora Orbána sprawiła, że zaczął on pozyskiwać bardziej skrajny elektorat, odchodząc od politycznego centrum. W bezpośredniej konformacji, Fidesz zawsze pokona Jobbik. Jedyną szansą zatem było zadeklarowanie zmiany – stąd decyzja o odejściu od „radykalizmu” na rzecz „prawdziwej partii ludowej” i poszukiwanie, przynajmniej w fazie deklaratywnej, politycznego środka i zagarnięcie elektoratu, dla którego tym razem to Fidesz jest zbyt radykalny.

Jobbik powstał jako oddolna inicjatywa, a następnie, przechodząc kolejne etapy rozwoju, przekształcił się w partię polityczną. Na znaczeniu wzrósł w czasie kryzysu politycznego w 2006 roku. Przełomem wdarł się do politycznej „ekstraklasy” uzyskując trzeci wynik w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku, a rok później do parlamentu krajowego. Wciąż wzrasta na znaczeniu. Jednakowoż decyzja dotycząca niepoparcia siódmej ustawy zmieniającej ustawę zasadniczą (listopad 2016) zawiesiła nieformalną współpracę. Najbardziej prawdopodobną przyczyną tego stanu rzeczy jest nadchodząca kampania wyborcza i same wybory parlamentarne, które odbędą się wiosną 2018 roku. Prawdziwe efekty przekształceń Jobbiku poznamy w momencie udostępnienia programu politycznego, a także pierwszych powyborczych miesięcy. Jestem przekonany, że relacje Fidesz-KDNP ulegną wówczas ociepleniu.

STRESZCZENIE

Partia Jobbik od blisko 15 lat funkcjonuje w przestrzeni węgierskiej sceny politycznej. Od 2014 roku, kiedy zdobyła po raz drugi z rzędu mandaty w Zgromadzeniu Krajowym, w sondażach wskazywana jest jako najsilniejsza partia opozycyjna. Od 2016 roku Jobbik ewoluuje w fazie deklaratywnej od „politycznego radykalizmu” w kierunku „prawdziwej partii ludowej”, odchodząc od politycznej skrajności w kierunku politycznego centrum.

Dominik Héjj

FROM THE RADICAL-NATIONALIST PARTY TO PEOPLE'S PARTY – 14 YEARS OF EVOLUTION OF THE JOBBIK, THE MOVEMENT FOR A BETTER HUNGARY IN HUNGARIAN PARTIES SYSTEM

It has been nearly 15 years since the Jobbik appears on Hungarian political scene. Since 2014, when Jobbik obtained mandates in the Hungarian National Assembly for the second time in a row, according to election polls, it is the strongest opposition party. From 2016, Jobbik evolves in a rhetorical from “political radicalism” towards a “true party”, moving from the political extremity towards the political center.

KEY WORDS: *Jobbik, Hungarian parties system, Gábor Vona, Fidesz, radicalism*

Bibliografia

- A. Bíró Nagy, D. Róna, *Tudatos radikalizmus. A Jobbik Útja parlamentbe 2003–2010*, [w:] A. Láncki (red.), *Nemzet és radikalizmus. Egy új pártcsalád felemelkedése*, Budapest 2011.
- A. Horváth, G. Soós, *Fejezet, pártok és pártrendszer*, [w:] A. Körösnéyi (red.), *A magyar politikai rendszer – negyedszázad után*, Budapest 2015.
- G. Koltay, „Adjatok egy jobbik világot”. *Beszélgetések a Jobbik Magyarorszáért Mozgalomról*, Budapest 2003.
- Z. Ripp, *A parlamentáris demokrácia (1989–2010). A többpártrendszer létrejött és a pártrendszer változásai (1989–2010)*, [w:] I. Vida (red.), *Magyarországi politikai pártok lexikona 1846–2010*, Budapest 2011.